

Science and Art Centers: Current Status, Problems, and Solution Proposals*

Melike ÖZER KESKİN** Nilay KESKİN SAMANCI*** Solmaz AYDIN****

Received: 15 May 2013

Accepted: 28 June 2013

ABSTRACT: This study seeks to unveil the current status of Science and Art Centers (BILSEM). For this purpose, the BILSEMs were studied in terms of their physical environments, equipment adequacies, curricula, student selection and identification, selection of teachers, and parents-students-teachers collaboration. Furthermore, attempts were made to identify the problems faced by center administrators, teachers, and students in the functioning process of these centers that begins with student selection. This is a survey-model descriptive study with a sample of Science and Art Centers in seven cities (Ankara, Istanbul, Izmir, Malatya, Sanliurfa, Adana, and Trabzon) selected through random sampling from the seven geographical regions. A mixed research methods involving quantitative and qualitative data collection techniques was used. The questionnaires designed by the researchers for BILSEM administrators and teachers constitute the quantitative dimension of the study while the semi-structured interviews with the administrators and teachers constitute its qualitative dimension. The data obtained was discussed in the light of the relevant literature and solution proposals were put forward.

Key Words: gifted student, gifted student education, science and art center

EXTENDED ABSTRACT

Purpose and Significance: In our age, when knowledge and creativity are considered so important, it is crucial to channelize gifted children towards contributing to themselves, our country, and civilization, and to help them with their development. For this reason, the present study aims to describe the current status, reveal the problems, and propose solutions concerning Science and Art Center (BILSEM) that play an active role in training and educating gifted youths, who are bound to be the future scientists and leaders. In the context of the study, the BILSEMs were studied in terms of their physical environments, equipment adequacies, curricula, student selection and identification, selection of teachers, and parents-students-teachers collaboration. Furthermore, attempts were made to identify the problems faced by center administrators, teachers, and students.

Methods: This is a survey-model descriptive study. A mixed research methods involving quantitative and qualitative data collection techniques was used. The questionnaires designed by the researchers for BILSEM administrators and teachers constitute the quantitative dimension of the study while the semi-structured interviews with the administrators and teachers constitute its qualitative dimension. The research universe consists of the 66 BILSEMs throughout Turkey. The research sample consists of BILSEMs in seven cities (Ankara, Istanbul, Izmir, Malatya, Sanliurfa, Adana, and Trabzon) selected through random sampling from the seven geographical regions.

The Science and Art Centers Status Identification Questionnaire (BILSEM-SIQ) designed by the researchers was administered to the administrators and teachers working at the centers constituting the research sample. The questionnaire consists of two parts. In the first part, there are questions designed to determine the demographic characteristics of teachers and administrators. In the second part there are a total of 51 statements/questions under the three subsections. These subsections include some statements related to student selection, BILSEM's physical environment, equipment, and the problems encountered. Semi-structured interviews were also conducted with these directors and teachers in order to identify the current status and the problems faced. The following questions were asked to administrators and teachers: "Could you please evaluate BILSEM in terms of its physical environment, equipment, etc.?", "What are the problems encountered in the BILSEMs?", "What do you suggest to improve BILSEMs

* Gazi University Scientific Research Project, Project code: 04/2010-13

** Assist. Prof. Dr. Gazi University, Gazi Faculty of Education, Biology Education, mozerkeskin@gmail.com

*** Dr. University, Gazi Faculty of Education, Biology Education, nilaykeskin@gmail.com.

**** Assist.Prof.Dr.Kafkas University, Faculty of Education, Department of Primary Education, solmazaydn@gmail.com

effectiveness?" In addition to these, the question "What problems have you encountered about your subject?" was asked the teachers.

Results and Discussion: Conducted with 15 administrators and 60 teachers working at BILSEMs, this study has yielded data suggesting that BILSEMs face certain problems. The problems pointed out by the teachers and administrators are summarized below, together with solution proposals.

The data suggest that the BILSEMs are not well publicized for parents and the general public. The administrators and teachers who took part in the study pointed out problems relating to the functioning of the centers due to parents' lack of information about the duties and responsibilities of these centers. The interviews led to believe that problems originating from parents were due to 'parents' expectations being out of sync with the centers' duty descriptions'. Parents need to be better informed about the BILSEMs, and more should be done in this area.

The majority of the administrators and teachers believe that the 'observation' forms, which are crucial in directing students towards the BILSEMs, and classroom teachers who are supposed to do the observations fall short of properly identifying the students. This problem could be overcome through information/consciousness-raising activities for classroom and counselling teachers. The administrators and teachers also expressed their view that the student-selection tests for the BILSEMs are quite inadequate.

The opinions of the BILSEM teachers and participants on the selection of teachers converged that they were 'partly sufficient' in terms of both their selection process and their training about gifted children. Although 72% of the teachers indicated that they had received specific training, they found the duration and quality of this training inadequate. Longer and more needs-specific training programmes are therefore required.

A near-totality of the administrators complained about the selection and assignment of the teachers at the BILSEMs. The most important problem voiced by the administrators was the 'temporary assignment of the teachers' at these centers. This gives rise to new problems such as the teachers 'not fully adapting to the centers' or 'not conducting their classes in line with the mission of the centers'. Concerning this problem, it is stressed that these temporary assignments must be ended and certain criteria must apply to the selection of the teachers. The most frequently cited criteria include 'training about gifted students and individuals', 'master's degree or Ph.D. in the field', and 'experience in project design and management'. The mistakes made in the selection and assignment of the teachers also lead to inefficiency and unwillingness. The students identified for the BILSEMs arrive with great willingness and motivation. However, when the learning/research environment fails to meet their expectations, they experience frustration and show poor performance. It is obvious that ordinary education processes are doomed to fail in the case of gifted individuals, who have a combination of above-average talent, creative thinking, and consciousness of their responsibilities (Renzulli and Reis, 1985). An effective education of gifted individuals is possible through identification of their talents and their systematic improvement (Gökdere, 2004). It is therefore clear that much importance should be attached to the selection and professional development of the teachers at these centers for an effective education of gifted individuals. Regarding the role of the teacher in the education of gifted individuals, Gross (2005) holds that the best gift for a gifted child would be a teacher who is aware of their talents, who takes delight in working to improve them, and who encourages rather than scares them.

Another problem relating to the functioning is students' non-attendance. Students go to the BILSEMs in out-of-school hours and experience transport problems, which in turn causes non-attendance. The unwillingness due to tiredness after school time further leads to inefficiency. Preparation for nation-wide tests is yet another reason for students' non-attendance. This problem could be overcome if the BILSEMs were granted an independent status for the education of gifted children. It is a necessity that gifted students must be different in their educational status.

Inadequacies in 'physical environment and equipment' head the functional problems stated in the questionnaires given out to the BILSEM administrators and teachers. Lack of laboratories and classrooms suitable for interdisciplinary work is cause for concern for BILSEMs, which promote work mostly at project-stage. The most pressing problem for many centers is that they do not have an independent building or that the buildings later converted into BILSEMs do not quite respond to the needs. The administrators and teachers alike find the BILSEMs 'partially adequate' in terms of equipment. Lack of 'laboratory tools' and 'computer numbers' heads the equipment inadequacies.

Renzulli (1997) and Abraham (1982) stress that the education of gifted individuals can only be effective if structured to be different from ordinary education and to respond to higher skills in terms of the learning environment, curricula, and the teachers employed (Gökdere, Bacanak and Çepni, 2004). It is

for this reason that an educational process must be urgently implemented in order to support and further improve gifted individuals' talents, and to respond to their social and emotional needs.

Bilim ve Sanat Merkezleri: Mevcut Durumları, Sorunları ve Çözüm Önerileri*

Melike ÖZER KESKİN** Nilay KESKİN SAMANCI*** Solmaz AYDIN****

Makale Gönderme Tarihi: 15 Mayıs 2013

Makale Kabul Tarihi: 28 Haziran 2013

ÖZET: Bu araştırmada Bilim ve Sanat Merkezlerinin (BİLSEM) mevcut durumları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla BİLSEM'ler; fiziki ortamları, araç-gereç yeterlilikleri, eğitim programları, öğrenci seçimi ve tanınması, öğretmenlerin seçimi, aile-öğrenci-öğretmen işbirliği gibi çeşitli unsurlar açısından incelenmiştir. Ayrıca bu merkezlerin işleyişinde öğrencilerin seçimi ile başlayan süreçte gerek merkez yöneticilerinin gerekse öğretmenlerin ve bu merkezde öğrenim gören öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Tarama modelinde betimsel bir çalışma olan bu çalışmanın örneklemini 7 farklı coğrafik bölgeden yansız atama yöntemiyle belirlenmiş olan 7 ildeki (Ankara, İstanbul, İzmir, Malatya, Şanlıurfa, Adana ve Trabzon) Bilim ve Sanat Merkezleri oluşturmuştur. Araştırmada nicel ve nitel veri toplama tekniklerinin birlikte kullanıldığı karma araştırma metodu kullanılmıştır. BİLSEM'lerde görev yapan yönetici ve öğretmenlere uygulanan ve araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olan anket uygulamaları araştırmanın nicel boyutunu; yönetici ve öğretmenlerle gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmeler ise araştırmanın nitel boyutunu oluşturmaktadır. Elde edilen veriler ilgili literatür ışığında tartışılmış ve çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: üstün yetenekli öğrenciler, üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi, bilim ve sanat merkezleri.

GİRİŞ

İnsanlık tarihi incelendiğinde uygarlığın ve teknolojinin gelişmesinde, bilimin bu düzeye gelmesinde üstün veya özel yetenekli bireylerin katkısı yadsınamaz. Eğitimde eşitlik ilkesinden yola çıkarak ülkemizdeki üstün yetenekli çocukların eğitimine katkıda bulunmak, onların sahip oldukları bu üstün yetenekleri belirlemek, geliştirmek, doğru yönlendirmek ve bu bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak ülkemizin ve insanlığın yararına olacaktır (MEB, 2010; MEB, 2013). Çünkü üstün veya özel yetenekli bireyler doğru yapılandırılmış bir eğitimle insanlık tarihi için önemli işlere imza atabilecek potansiyele sahiptirler. Yanlış yönlendirildiklerinde ya da mevcut kapasitelerini kullanmadıkları durumlarda ise farklı davranış özellikleri gösterebilmektedirler. Bu durum üstün veya özel yetenekli öğrencilerin toplum içerisinde uyumsuz, problemlili hatta başarısız bireyler olarak değerlendirilmesine sebep olabilmektedir. Bu amaçla atılan her adım hem bu yeteneklerin kaybolmaması hem de bu yeteneklerden en üst düzeyde yararlanılabilmesi ve bu kişilerin topluma kazandırılması açısından oldukça önemlidir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, geleceğin bilim insanları ve liderleri olmaya aday, üstün ve özel yetenekli öğrenciler için daha iyi imkânlarla donatılmış bilim ve sanat merkezleriyle eğitimlerine destek sağlanması gereklilik arz etmektedir. Pek çok araştırma üstün ve özel yetenekli öğrencilerin farklı eğitsel ihtiyaçları olduğunu ve bu nedenle normal öğretim programlarına ek olarak ilgi ve kabiliyetlerini destekleyecek alternatif öğrenme ortamlarına gereksinim duyduklarını ortaya koymaktadır (Renzulli, 1999; Fiedler, Lange & Wibebrunner, 2002).

Bu gereklilik doğrultusunda 1993 yılında Milli Eğitim Bakanlığı üstün yetenekli çocukların eğitimiyle ilgili bir proje çalışmasına başlamıştır. Bu çalışmaların bir sonucu olarak, gruplama yöntemine dayalı eğitim programına uygun olacak şekilde, üstün yetenekli çocukların haftanın bir kaç günü eğitim alacakları ve bu şekilde yeteneklerini geliştirebilecekleri eğitim merkezleri olan Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) açılmıştır. Bu merkezler çocukların hem bilim hem de sanat alanında eğitim aldıkları kurumlar olmuştur (Tebliğler Dergisi, 2001). Şu

* Gazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi Proje kodu: 04/2010-13

**Yrd. Doç. Dr. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Biyoloji Eğitimi ABD, mozerkeskin@gmail.com

***Dr. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Biyoloji Eğitimi ABD, nilaykeskin@gmail.com.

****Yrd. Doç. Dr. Kafkas Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, solmazaydn@gmail.com

anda ülkemizde 66 BİLSEM bulunmaktadır. Ülkemizde bulunan BİLSEM'ler ve buldukları iller Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Türkiye Genelinde Bulunan Bilim Ve Sanat Merkezleri

1	Adana	Bilim ve Sanat M.	34	K. Maraş	Kahramanmaraş Bilim ve Sanat M.
2	Afyon	Aydın Doğan Bilim ve Sanat M.	35	Kars	Fahrettin Kırzioğlu Bilim ve Sanat M.
3	Aksaray	Aksaray Bilim ve Sanat M.	36	Kastamonu	Bilim ve Sanat M.
4	Amasya	Amasya Bilim ve Sanat M.	37	Kayseri	Çetin Şen Bilim ve Sanat M.
5	Ankara	Ankara Bilim ve Sanat M.	38	Kırıkkale	Kırıkkale İl Özel İdaresi Bilim ve Sanat M.
6	Ankara	Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat M.	39	Kırklareli	Kırklareli Bilim ve Sanat M.
7	Antalya	Antalya Bilim ve Sanat M.	40	Kırşehir	Kaman Bilim ve Sanat M.
8	Balıkesir	Balıkesir Bilim ve Sanat M.	41	Kırşehir	Yusuf Demir Bilim ve Sanat M.
9	Bartın	Bartın Bilim ve Sanat M.	42	Kocaeli	İzmit Bilim ve Sanat M.
10	Bayburt	Bayburt Bilim ve Sanat M.	43	Konya	Konya Bilim ve Sanat M.
11	Bilecik	Bilecik Bilim ve Sanat M.	44	Kütahya	Kütahya Bilim ve Sanat M.
12	Bingöl	Bingöl Bilim ve Sanat M.	45	Malatya	Malatya Bilim ve Sanat M.
13	Bitlis	Bitlis Bilim ve Sanat M.	46	Manisa	Bilim ve Sanat M.
14	Burdur	Burdur Bilim ve Sanat M.	47	Manisa	Salihli Bilim ve Sanat M.
15	Bursa	Cevdet Nerse Bilim ve Sanat M.	48	Mersin	Mersin Bilim ve Sanat M.
16	Bursa	BTSO Kamil Tolon Bilim ve Sanat M.	49	Muş	Muş Bilim ve Sanat M.
17	Çankırı	Çankırı A. M. E. Bilim ve Sanat M.	50	Nevşehir	Nevşehir Halil İncekara Bilim ve Sanat M.
18	Çorum	Çorum Bilim ve Sanat M.	51	Niğde	Akşemseddin Bilim ve Sanat M.
19	Denizli	Bilim ve Sanat M.	52	Ordu	Dr. M. Hilmi Güler Bilim ve Sanat M.
20	Düzce	Düzce Bilim ve Sanat M.	53	Rize	Fatma-Nuri Erkan Bilim ve Sanat M.
21	Elazığ	Elazığ Bilim Ve Sanat M.	54	Sakarya	Sakarya Bilim ve Sanat M.
22	Erzincan	Erzincan Bilim ve Sanat M.	55	Samsun	Samsun Rotary Kulübü Bilim ve Sanat M.
23	Erzurum	Cevat Dursunoğlu Bilim ve Sanat M.	56	Sinop	Sinop Bilim ve Sanat M.
24	Eskişehir	Emine-Emir Şahbaz Bilim ve Sanat M.	57	Sivas	Sivas Bilim ve Sanat M.
25	Gaziantep	Şahinbey Bilim ve Sanat M.	58	Şanlıurfa	Şanlıurfa Bilim ve Sanat M.
26	Giresun	Giresun Bilim ve Sanat M.	59	Tekirdağ	Bilim ve Sanat M.
27	Gümüşhane	Gümüşhane Bilim ve Sanat M.	60	Tokat	Tokat Bilim ve sanat M.
28	Hatay	Hatay Bilim ve Sanat M.	61	Trabzon	Bilim ve Sanat M.
29	Isparta	Isparta Bilim ve Sanat M.	62	Uşak	Uşak Bilim ve Sanat M.
30	İstanbul	İstanbul Bilim ve Sanat M.	63	Van	Van Bilim ve Sanat M.
31	İstanbul	Beşiktaş Bilim ve Sanat M.	64	Yalova	Atatürk Bilim ve Sanat M.
32	İzmir	Konak Bilim ve Sanat M.	65	Yozgat	Fatma Temel Turhan Bilim ve Sanat M.
33	İzmir	Sıdika Akdemir Bilim ve Sanat M.	66	Zonguldak	Zonguldak Bilim ve Sanat M.

BİLSEM'ler, Milli Eğitim Bakanlığı'nın Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde, üstün yetenekli çocukların bilim ve sanat alanında eğitimi amacıyla kurulmuştur. Bağımsız eğitim kurumları olan bu merkezlerde okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki üstün yetenekli öğrencilerin belirlenmesi ve yetenek alanlarına uygun eğitim almaları ile ilgili çalışmalar yürütülmektedir (MEB, 2007). Bu merkezlere devam eden üstün veya özel yetenekli öğrenciler yaşlılarıyla birlikte temel eğitimlerine normal örgün eğitim kurumlarında devam etmektedir. Bu öğrenciler örgün eğitimlerine paralel olarak BİLSEM'lerde üstün oldukları yetenek alanında diğer okullardan gelen üstün yetenekli arkadaşlarıyla ve alan öğretmenleriyle birlikte çalışmaktadırlar. Böylelikle bu öğrencilerin toplumla bütünleşmesi kendi okullarında sağlanırken; BİLSEM'ler aracılığıyla da yeteneklerini fark etmeleri ve bu yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik eğitim almaları sağlanmaktadır.

Bilginin ve yaratıcılığın çok önemli olduğu günümüzde üstün yetenekli çocukları kendilerine, ülkemize ve uygarlığa katkıda bulunmaları yönünde yönlendirmek, gelişmelerini sağlamak oldukça önemlidir. Bu çalışma ile kuruldukları ilk günden itibaren BİLSEM'lerin geldiği noktanın belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu temel hedef doğrultusunda bu çalışmada geleceğin bilim insanları ve liderleri olmaya aday üstün yeteneklere sahip bu gençlerin eğitilmesi ve geliştirilmesinde aktif görev üstlenen bu merkezlerin mevcut durumları betimlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla çalışmada BİLSEM'ler fiziki ortamları, araç-gereç yeterlilikleri, eğitim programları, öğrenci seçimi ve tanınması, öğretmenlerin seçimi, aile-öğrenci-öğretmen işbirliği gibi unsurlar dikkate alınarak incelenmiştir. Ayrıca öğrencilerin seçimi ile başlayan bu süreçte gerek merkez yöneticilerinin gerekse eğitici öğretmenlerin ve bu merkezde öğrenim gören öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar incelenerek merkezlerin mevcut durumlarının ortaya konması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Bu modelde, araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılmaktadır (Karasar, 2008). Araştırmanın veri toplama sürecinde nicel ve nitel veri toplama tekniklerinin birlikte kullanıldığı karma araştırma metodu kullanılmıştır. Araştırmanın nicel boyutunda BİLSEM’lerde görev yapan yönetici ve öğretmenlere araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olan anketler uygulanmıştır. Nitel boyutunda ise, yönetici ve öğretmenlerle yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Türkiye genelinde görev yapmakta olan BİLSEM’ler oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise yedi farklı coğrafik bölgeden yansız atama yöntemiyle belirlenmiş olan yedi ildeki (Ankara, İstanbul, İzmir, Malatya, Şanlıurfa, Adana ve Trabzon) BİLSEM’ler oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın örneklemini oluşturan merkezlerde mevcut durumun tespiti ve uygulamada karşılaşılan sorunlar doğrultusunda çözüm önerilerinin ortaya konulabilmesi amacıyla görev yapan yönetici ve öğretmenlere araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan Bilim ve Sanat Merkezleri Durum Tespiti Anketi (BİLSEM-DTA) uygulanmıştır. Araştırma kapsamında ayrıca yönetici ve öğretmenlerle yarı-yapılandırılmış görüşmeler de yapılmıştır. Anket formunun oluşturulması sürecinde araştırmacılar tarafından BİLSEM’lerde görev yapan yönetici ve öğretmenlerle görüşmeler yapılmıştır. Görüşme bulguları ve ilgili literatür ışığında oluşturulan taslak anket formu alan uzmanlarının görüşleri alınarak olgunlaştırılmıştır.

Anket formu iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda yönetici ve öğretmenlerin demografik özelliklerini belirlemek için hazırlanan kişisel bilgiler ile ilgili sorular bulunmaktadır. BİLSEM ile ilgili görüşlerin ortaya çıkarılmasına yönelik olarak hazırlanan ikinci kısımda ise üç bölüm altında yer alan toplam 51 ifade/soru bulunmaktadır. Bu kısımda yer alan birinci bölümde, yönetici ve öğretmenlerin BİLSEM’lere öğrenci seçimi ile ilgili görüşlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. İkinci bölümde yönetici ve öğretmenlerin görev yaptıkları BİLSEM’i fiziksel ortam, donanım ve işleyiş açısından değerlendirmeleri amaçlanmıştır. Üçüncü bölümde ise yönetici ve öğretmenlerin görev yaptıkları merkezin işleyişinde karşılaştıkları sorunların belirlenmesi amaçlanmıştır. Hazırlanan bu anket Türkiye genelindeki 7 coğrafik bölgeden rastgele seçilen birer il olmak üzere toplam 7 ilde (Ankara, İstanbul, İzmir, Malatya, Şanlıurfa, Adana ve Trabzon) BİLSEM’lerde görev yapmakta olan yönetici ve öğretmenlere uygulanmıştır. Ankara ilinden elde edilen veriler envanterlerin sağlıklı doldurulmamış olduğunun tespit edilmesi nedeniyle araştırma dışında bırakılmış ve bu nedenle toplam 6 ilden elde edilen veriler SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formları, yönetici ve öğretmenlere yönelik olarak ayrı ayrı hazırlanmıştır. Görüşme formları yöneticiler için üç, öğretmenler için ise dört adet açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Araştırma kapsamında Türkiye genelinde toplam 7 ilde (Ankara, İstanbul, İzmir, Malatya, Şanlıurfa, Adana ve Trabzon) BİLSEM’lere ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Bu ziyaretlerde yönetici ve öğretmenlerle hazırlanan yarı-yapılandırılmış görüşme formları doğrultusunda görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Görüşme kayıtlarının çözümlenmesi ile elde edilen veriler nitel veri analizi teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

A. Yönetici ve Öğretmen Anketlerinden Elde Edilen Veriler

Araştırma kapsamında öncelikle BİLSEM-DTA aracılığıyla elde edilen veriler ışığında, katılımcı yönetici ve öğretmenlerin demografik verileri incelenmiştir.

BİLSEM-DTA’nin uygulandığı yönetici ve öğretmen sayısının BİLSEM’lere göre dağılımı Tablo 2’de belirtilmiştir.

Tablo 2. Anketlerin Uygulandığı Yönetici Ve Öğretmen Sayısı

Bilim ve Sanat Merkezi	Yönetici	Öğretmen
İstanbul	2	11
İzmir	2	12
Malatya	3	8
Şanlı Urfa	3	8
Adana	4	10
Trabzon	1	11
Toplam	15	60

Tablo 2’de görüldüğü gibi anket verileri Türkiye genelinde 15 yönetici ve 60 öğretmen olmak üzere toplam 75 kişiden elde edilmiştir. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 3’te özetlenmiştir.

Tablo 3. Çalışmaya Katılan Yönetici Ve Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Bayan	29	38,7
Erkek	46	61,3
Toplam	75	100
Yaş		
25 ve altı	1	1,3
26-30	9	12,0
31-35	19	25,3
36-40	26	34,7
41 ve üstü	20	26,7
Toplam	75	100
Öğrenim Durumu		
Öğretmen okulu	-	-
Eğitim Enstitüsü	-	-
Ön lisans	1	1,4
Lisans tamamlama	4	5,4
Lisans	32	43,2
Tezsiz yüksek lisans	5	6,8
Yüksek lisans	28	37,8
Doktora	4	5,4
Toplam	74	100
Hizmet Yılı		
5 yıldan az	1	1,4
6-10	21	28,4
11-15	27	36,5
16-20	18	24,3
20 yıldan fazla	7	9,5
Toplam	74	100
BİLSEM’de Çalıştığı Yıl		
1 yıldan az	12	16,0
1-3	26	34,7
4-6	24	32,0
7-9	9	12,0
10 ve 10 yıldan fazla	4	5,3
Toplam	75	100

Tablo 3 incelendiğinde, katılımcıların %61,3'ünün erkek, %38,7'sinin bayan olduğu görülmektedir. Katılımcıların %60'ı 31-40 yaş aralığında, % 26,7'si ise 41 ve üstü yaş grubundadır. Katılımcı yönetici ve öğretmenlerin yarısının yüksek lisans ve doktora derecesine sahip olduğu dikkat çekmektedir. Hizmet yılı açısından katılımcıların durumu incelendiğinde, yönetici ve öğretmenlerin %70'inin 10 yılın üzerinde hizmet süresine sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların çalışmakta oldukları BİLSEM'lerdeki görev yapma süreleri incelendiğinde yaklaşık %51'inin 3 yıldan az; %32'sinin 4 ile 6 yıl arasında değişen sürelerde görev yaptıkları görülmektedir.

Anketlerin *Bilim ve Sanat Merkezi ile ilgili görüşler* bölümünden elde edilen veriler ankette yer alan soruların kapsamı dikkate alınarak 3 başlık altında incelenmiştir. Ayrıca araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizi sürecinde yönetici ve öğretmenlerin görüşlerinin temelde benzer oldukları tespit edilmiş ve bu nedenle birlikte sunulmuştur.

1. Yönetici ve öğretmenlerin BİLSEM'lere öğrenci seçimi ile ilgili görüşleri:

Anket formunun yönetici ve öğretmenlerin BİLSEM'e öğrenci seçimi ile ilgili görüşlerini belirlemeye yönelik olarak hazırlanan birinci bölümünden elde edilen bulgular Tablo 4'te özetlenmiştir.

Tablo 4. Yönetici ve Öğretmenlerin BİLSEM'lere Öğrenci Seçimi İle İlgili Görüşleri

Öğrenci seçimine yönelik sorular		Hayır	Kararsızım	Evet
Öğrenci gözlem formlarının yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	f	30	19	24
	%	41,1	26	32,9
Öğrenci gözlem formlarının objektif doldurulduğuna inanıyor musunuz?	f	30	22	21
	%	41,1	30,1	28,8
Aday gösteren sınıf öğretmenlerini ya da rehber öğretmenleri üstün ya da özel yetenekli çocukları belirlemede başarılı buluyor musunuz?	f	31	35	8
	%	41,9	47,3	10,8
Örgün eğitimde görevli sınıf öğretmenlerinin, yönetici ya da ailelerin bilim ve sanat merkezleri hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünüyor musunuz?	f	56	12	6
	%	75,7	16,2	8,1
Üstün veya özel yetenekli çocukların ailelerine yönelik bilgilendirme seminerleri düzenlenmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?	f	1	3	69
	%	1,4	4,1	94,5
Okul öncesi ve ilköğretime yönelik kullanılan tanılama testlerini yeterli buluyor musunuz?	f	44	21	8
	%	60,3	28,8	11

Tablo 4 incelendiğinde yönetici ve öğretmenlerin %41,1'inin (n=30) öğrenci gözlem formlarını yeterli bulmadığı ve bu formların objektif olarak doldurulmadığına inandıkları görülmektedir. Gözlem formlarının yeterli olduğunu düşünen yönetici ve öğretmenlerin oranı %32,9'dur. Katılımcıların % 28,8'i gözlem formlarının objektif doldurulduğunu düşünmektedir. Ayrıca katılımcıların % 41,9'u üstün ya da özel yetenekli çocukları belirlemede sınıf öğretmenlerini ya da rehber öğretmenleri başarılı bulmadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların sadece %10,8'i sınıf öğretmenlerini veya rehber öğretmenleri üstün yetenekli çocukları belirlemede başarılı bulmuşlardır. Katılımcıların %75,7'si örgün eğitimde görevli sınıf öğretmenlerinin, yönetici ya da ailelerin BİLSEM'ler hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını, % 94,5'i de bu konuda ailelere yönelik seminerler düzenlenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Katılımcıların % 60,3'ü okul öncesi ve ilköğretime yönelik kullanılan tanılama testlerini yeterli bulmadıklarını, sadece %11'i bu tanılama testlerini yeterli bulduklarını belirtmişlerdir. Bu veriler doğrultusunda katılımcı yönetici ve öğretmenlerin öğrenci tanılamada kullanılan testleri yeterli bulmadıkları, bununla birlikte sınıf öğretmenlerinin ve ailelerin daha fazla bilgilendirilip, bilinçlendirilmeleri gerektiğini düşündükleri söylenebilir.

2. Yönetici ve öğretmenlerin görev yaptıkları BİLSEM'lerin fiziksel ortamı, donanımı ve işleyişi ile ilgili görüşleri:

Anket formlarının ikinci bölümünde katılımcı yönetici ve öğretmenlerin görev yaptıkları BİLSEM'leri fiziksel ortam, donanım ve işleyiş açısından değerlendirmeleri amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan ikinci bölümden elde edilen veriler, Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Yönetici Ve Öğretmenlerin Görev Yaptıkları BİLSEM'lerin Fiziksel Ortamı, Donanımı Ve İşleyişi İle İlgili Görüşleri

		Yetersiz	Kısmen Yeterli	Yeterli
Fiziksel ortam açısından				
1. Merkez binasının büyüklüğü	f	48	19	8
	%	64,0	25,3	10,7
2. Merkez binasının bulunduğu bölgeye ulaşım olanakları (Toplu taşıma araçları, servis vb.)	f	23	27	25
	%	30,7	36,0	33,3
Donanım ve İşleyiş açısından				
3. Laboratuvarlardaki araç ve gereçlerin sayısı	f	23	35	17
	%	30,7	46,7	22,7
4. Laboratuvar araç ve gereçlerinin niteliği	f	21	37	16
	%	28,4	50	21,6
5. Öğrencilerin kullanabileceği bilgisayar sayısı	f	18	26	30
	%	24,0	34,7	40,0
6. Öğrencilerin kullanabileceği İnternete bağlı bilgisayar sayısı	f	23	23	28
	%	31,1	31,1	37,8
7. İnternet bağlantısının sürekliliği	f	21	24	30
	%	28,0	32,0	40,0
8. Öğrencilerin kaynaklara ulaşabilme olanakları	%	11	39	24
	f	14,9	52,7	32,4
9. Merkezin öğrencilere açık olduğu saatler	%	5	17	53
	f	6,7	22,7	70,7
10. Merkezin, öğrencilerin ilgi ve yetenek alanlarına göre, sanatsal ve sosyal etkinlikler ile ilgili ihtiyaçlarını karşılama durumu	%	11	44	20
	f	14,7	58,7	26,7
Öğretmenler açısından				
11. Merkezde görevli öğretmenlerin nitelikleri	f	10	38	25
	%	13,7	52,1	34,2
12. Merkezde görevli öğretmenlerin üstün veya özel yetenekli öğrenciler ile ilgili aldıkları eğitim	f	27	35	12
	%	36,5	47,3	16,2
13. Merkezlere atanacak öğretmenlerin sahip oldukları kriterler	f	12	41	18
	%	16,9	57,7	24,0
14. Merkezde görevli öğretmenler için düzenlenen hizmet içi eğitim kursları	f	52	12	7
	%	73,2	16,9	9,9

Fiziksel ortam ile ilgili yönetici ve öğretmen görüşleri

Tablo 5 incelendiğinde yönetici ve öğretmenlerin % 64'ünün buldukları BİLSEM'i büyüklük olarak yetersiz buldukları görülmektedir. Katılımcıların sadece % 10,7'si merkez binalarının büyüklük bakımından yeterli olduğunu düşünmektedir. Öğretmen ve yöneticilerin %30,7'si merkezin ulaşım olanaklarını yetersiz bulurken, %69,3'ü ulaşım olanaklarını yeterli ya da kısmen yeterli şeklinde değerlendirmişlerdir.

Donanım ve işleyiş ile ilgili yönetici ve öğretmen görüşleri

Tablo 5'te verilen veriler incelendiğinde yönetici ve öğretmenlerin %46,7'si BİLSEM'leri donanım ve işleyiş açısından kısmen yeterli; %30,7'si ise yetersiz bulduklarını belirtmişlerdir. Yönetici ve öğretmenlerin %1 21,6'sı laboratuvar araç ve gereçlerinin niteliğini yeterli bulurken; % 50 si ise kısmen yeterli olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca katılımcıların % 74,7'si bilgisayar sayısının yeterli veya kısmen yeterli olduğunu ifade etmişlerdir.

İnternete bağlı bilgisayar sayısını yönetici ve öğretmenlerin % 37,8'i yeterli; %31,1'i ise kısmen yeterli bulmuşlardır. İnternet bağlantısının sürekliliği konusunda öğretmenlerin % 40'ı yeterli, % 32'si ise kısmen yeterli olduğu görüşünü belirtmişlerdir. Katılımcıların % 52,7'si merkezde öğrencilerin kaynaklara ulaşabilme imkânının kısmen yeterli olduğunu, % 32,4'ü ise yeterli olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların % 58,7'si öğrencilerin ilgi ve yetenek alanlarına göre, sanatsal ve sosyal etkinlikler ile ilgili ihtiyaçlarını karşılama bakımından çalıştıkları merkezi kısmen yeterli bulurken, % 26,7'si ise bu bakımdan yeterli görmüşlerdir. Merkezin açık olduğu saatlerin öğrenciler için yeterli olduğunu ifade eden katılımcıların oranı % 70,7'dir. Tablo 5'te özetlenen bulgular değerlendirildiğinde katılımcıların BİLSEM'leri büyüklük olarak yetersiz bulduğu söylenebilir. Bununla birlikte donanım ve işleyiş açısından BİLSEM'lerin bazı eksikliklerinin olduğu görülmektedir.

Öğretmenler ile ilgili yönetici ve öğretmen görüşleri

Yönetici ve öğretmenlerin BİLSEM'lerde görev yapan öğretmenler ile ilgili görüşleri incelendiğinde, katılımcıların yaklaşık % 86,3'ünün merkezde görevli öğretmenleri nitelik olarak yeterli veya kısmen yeterli bulduğu görülmektedir. Katılımcıların % 63,5'i merkezde görevli öğretmenlerin üstün veya özel yetenekli öğrenciler ile ilgili aldıkları eğitimi yeterli ya da kısmen yeterli olduğunu düşünmektedir. Yönetici ve öğretmenlerin yaklaşık % 82'si ise BİLSEM'lere atanacak öğretmenlerin sahip oldukları kriterleri yeterli veya kısmen yeterli olarak değerlendirmişlerdir. Ayrıca katılımcıların %73,2'si merkezde görev yapan öğretmenler için düzenlenen hizmet içi eğitim kurslarının yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırma kapsamında BİLSEM'lerde görev yapan yönetici ve öğretmenlerin özel ya da üstün yetenekli öğrenciler ile ilgili almış oldukları eğitimlerin ve sağlanan mesleki gelişim imkânlarının durumu da ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda katılımcılara “Özel ya da üstün yetenekli çocukların eğitimi ile ilgili herhangi bir eğitim aldınız mı? Almış olduğunuz eğitimleri ve sürelerini yazınız” şeklinde açık uçlu bir soru da yöneltilmiştir. Elde edilen verilere göre çalışmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin %72 (n=54)'si özel ya da üstün yetenekli çocukların eğitimi ile ilgili eğitim aldıklarını, %28 (n=21)'i bu konuda herhangi bir eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum yönetici ve öğretmenlerin çoğunluğunun hizmet içi eğitim aldığını göstermektedir. Ancak verilen eğitimlerin süreleri incelendiğinde bir ya da iki hafta gibi kısa bir eğitim süreci olduğu görülmektedir. Özel ya da üstün yetenekli bireylerin eğitimi söz konusu olduğunda donanımlı ve bilinçli öğretmenlerin yetiştirilmesinin gerekliliği açıktır. Bu açıdan değerlendirildiğinde 1-2 haftalık eğitimlerin öğretmenlerin profesyonel ve mesleki gelişimi için yeterli olmayacağı düşünülmektedir. MEB tarafından düzenlenen hizmetiçi eğitim faaliyet programları incelendiğinde, üstün yeteneklilerin eğitimine yönelik faaliyetlerin düzenli aralıklarla yapılmadığı görülmektedir (MEB, 2010).

3. Yönetici ve öğretmenlerin görev yaptıkları BİLSEM'lerin işleyişinde karşılaştıkları sorunlar ile ilgili görüşleri

Anketlerin *Bilim ve Sanat Merkezi ile ilgili görüşler* kısmının üçüncü bölümünde yönetici ve öğretmenlerden merkezin işleyişinde karşılaştıkları sorunları belirtmeleri istenmiştir. Elde edilen veriler Tablo 6'da belirtilmiştir.

Tablo 6. Yönetici Ve Öğretmenlerin Görev Yaptıkları BİLSEM'lerin İşleyişinde Karşılaştıkları Sorunlar İle İlgili Görüşleri

		Evet	Hayır
1. Merkez binası büyüklük bakımından yeterli değil.	f	57	17

	%	77,0	23
2. Merkezimiz bağımsız bir binada değil.	f	19	54
	%	26	74
3. Merkez binasının bulunduğu bölgeye ulaşım olanakları yeterli değil. (Toplu taşıma araçları, servis vb.)	f	31	42
	%	42,5	57,5
4. Laboratuvarlardaki araç ve gereçlerin sayısı yetersiz.	f	31	39
	%	44,3	55,7
5. Laboratuvar araç ve gereçlerinin niteliği yeterli değil.	f	35	35
	%	50	50
6. Çalışma salonları sosyal ve sanatsal etkinliklerin yapılabilmesi için uygun değil.	f	52	21
	%	71,2	28,8
7. Laboratuvarların fiziki şartları disiplinler arası projeler yürütmek için uygun değil.	f	49	21
	%	70	30
8. Öğrencilerin kullanabileceği bilgisayar sayısı yeterli değil.	f	33	39
	%	45,8	54,2
9. Öğrencilerin kullanabileceği İnternete bağlı bilgisayar sayısı yetersiz.	f	36	36
	%	50	50
10. İnternet bağlantısı sürekli değil. Bağlantıda kesilmeler oluyor.	f	38	34
	%	52,8	47,2
11. Öğrencilerin ulaşabilecekleri kaynaklar kısıtlı.	f	34	38
	%	47,2	52,8
12. Merkezin öğrencilere açık olduğu saatler yetersiz.	f	15	56
	%	21,1	78,9
13. Merkez, öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılama açısından yeterli değil.	f	30	40
	%	42,9	57,1
14. Merkezde görevli öğretmenler üstün veya özel yetenekli çocukların eğitimi konusunda yeterli eğitime sahip değil.	f	33	37
	%	47,1	52,9
15. Merkezlere atanacak öğretmenlerin sahip oldukları kriterler yetersiz.	f	27	43
	%	38,6	61,4
16. Merkezde görevli öğretmenler için hizmet içi eğitim kursları yeterli sıklıkta düzenlenmiyor.	f	67	5
	%	93,1	6,9
17. Üstün veya özel yetenekli çocukların eğitimine yönelik düzenlenen hizmet içi eğitim kurslarına katılabilme olanağı sınırlı.	f	56	12
	%	82,4	17,6
18. Öğrenci gözlem formları üstün veya özel yetenekli çocukların belirlenmesinde yetersiz kalıyor.	f	49	21
	%	70	30
19. Aday gösteren sınıf öğretmenleri ya da rehber öğretmenler üstün ya da özel yetenekli çocukları belirlemede yetersiz kalıyor.	f	56	11
	%	83,6	16,4
20. Sınıf öğretmenleri ya da rehber öğretmenlerin üstün ya da özel yetenekli çocukları belirleme konusunda yeterli eğitime sahip değil.	f	58	9
	%	86,6	13,4
21. Üstün ya da özel yetenekli çocukların tanımlanmasında kullanılan envanter yetersiz kalıyor.	f	53	13
	%	80,3	19,7
22. Akademik çevreden yeterli destek alınmıyor.	f	55	14
	%	79,7	20,3
23. Ailelerden yeterli destek alınmıyor.	f	26	43
	%	37,7	62,3
24. MEB tarafından sağlanan maddi destek yetersiz kalıyor.	f	49	19
	%	71	27,5
25. Üstün ve özel yetenekli çocukların eğitimi ile ilgili Türkçe kaynaklar yetersiz.	f	58	12
	%	82,9	17,1
26. Öğretmenler öğretim programı hazırlama, etkinlik ve proje	f	32	38

planlama konusunda yeterli değil.	%	45,7	54,3
27. Öğrenci başına düşen haftalık çalışma süresi yeterli değil.	f	37	35
	%	51,4	48,6
28. Öğrenci devamının sağlanabilmesi için özendirici ya da bağlayıcı unsurlar yok.	f	46	24
	%	65,7	34,3
29. Öğretim programı nedeniyle branş öğretmenlerinin öğrencilerle çalışma süreleri kısıtlı.	f	35	34
	%	50,7	49,3
30. Bilim ve sanat merkezleri ile ilgili bir yönetmeliğin olmaması nedeniyle öğretmenlerin özlük hakları sınırlı.	f	56	13
	%	81,2	18,8
31. Okul öncesi dönemde üstün ya da özel yetenekli öğrencilerin tanınması amacıyla kullanılacak testler yeterli değil.	f	54	7
	%	88,5	11,5

Tablo 6’da özetlenen bulgular incelendiğinde yönetici ve öğretmenlerin buldukları merkezin işleyişinde birçok sorunla karşılaştıkları görülmektedir. Bu sorunlar irdelendiğinde; yönetici ve öğretmenlerin %77 (n=57)’sinin görev yaptıkları merkezi büyüklük bakımından yeterli bulmadığı, %71,2 (n=52)’sinin çalışma salonlarını sosyal ve sanatsal etkinliklerin yapılabilmesi için uygun bulmadığı, % 70 (n=49)’ünün laboratuvarların fiziki şartlarının disiplinler arası projeler yapmak için uygun bulmadığı görülmektedir. Ayrıca, yönetici ve öğretmenlerin % 93,1 (n=67)’i hizmet içi eğitim kurslarının yeterli sıklıkta düzenlenmediğini ve % 82,4 (n=56)’ü de hizmet içi eğitim kurslarına katılabilme olanağını sınırlı bulmuşlardır.

Katılımcıların % 86,6 (n=58)’sı sınıf öğretmenleri ya da rehber öğretmenlerin üstün ya da özel yetenekli çocukları belirleme konusunda yeterli eğitime sahip olmadığını, % 80,3 (n=53)’ü çocukların tanınmasında kullanılan envanterlerin yetersiz kaldığını, % 88,5 (n=54)’ünün okul öncesi dönemde çocukların tanınması amacıyla kullanılacak testlerin yeterli olmadığını düşünmektedirler.

Yönetici ve öğretmenlerin % 79,7 (n=55)’si akademik çevreden yeterli destek alamadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcıların % 71 (n=49)’i de MEB tarafından sağlanan maddi desteği yetersiz bulduklarını belirtmişlerdir. Katılımcı yönetici ve öğretmenlerin çoğunluğunun (n=58, % 82,9) Türkçe kaynak sıkıntısı çektikleri de dikkati çekmektedir.

Ayrıca öğretmen ve yöneticilerin % 65,7 (n=46)’si öğrenci devamının sağlanabilmesi için özendirici ya da bağlayıcı unsurların olmaması sorununu da vurgulamışlardır. Bu görüşlerin yanı sıra katılımcıların % 78,9 (n= 56)’u merkezin öğrencilere açık olduğu saatleri yeterli bulmakta, % 62,3 (n=43)’ü ailelerden yeterli destek alındığını düşünmektedir. Bununla birlikte katılımcıların %81,2’si (n=56) BİLSEM’ler ile ilgili bir yönetmeliğin olmaması nedeniyle öğretmenlerin özlük haklarının sınırlı olduğu, bu durumun işleyişte sorunlara neden olduğu kanaatine sahiptirler.

Tüm bu veriler değerlendirildiğinde katılımcı öğretmenlerin görev yaptığı BİLSEM’lerin gerek fiziksel ortam, gerekse işleyiş süreci, gerekse de merkezde görev yapan öğretmenlerin nitelikleri ve mesleki gelişim imkânları açısından eksikleri olduğu görülmektedir. Bu durum günümüz bilim ve teknoloji çağında ülkemizi daha üst seviyelere taşıma potansiyeline sahip bireylerin eğitimi açısından düşündürücüdür.

B.Yönetici ve Öğretmenlerle Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Veriler

Araştırma kapsamında BİLSEM’lerde görev yapmakta olan yönetici ve öğretmenlerin, ayrı ayrı hazırlanmış görüşme soruları ile görüşleri de alınmıştır. Ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınan görüşmelerde yönetici ve öğretmenlerin görev yaptıkları BİLSEM’i fiziksel ortam, donanım, öğrenci seçimi ve öğretmen atamaları konularında değerlendirmeleri istenmiştir. Öğretmenler görüşmelerde kendi branşlarına yönelik yaşadıkları sorunları da dile getirmişlerdir. Ayrıca görüşmelerde BİLSEM’lerin işleyişinde yaşanan sorunlar da irdelenmiş ve katılımcılardan BİLSEM’lerin daha etkili olabilmesi için önerilerde bulunmaları istenmiştir.

Görüşmelere ilişkin ses kayıtları yönetici ve öğretmenler için ayrı ayrı incelenerek değerlendirilmiştir. Değerlendirme sürecinde ses kayıtları incelenmiş ve görüşlere ilişkin

tematik kodlamaların yapılabilmesi amacıyla öncelikle konu başlıkları belirlenmiştir. Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin görüşlerinin değerlendirilmesinde kullanılan ana başlıklar aşağıda sunulmuştur:

- Çalışılan BİLSEM'in fiziksel ortamı
- Çalışılan BİLSEM'in donanımı
- Çalışılan branşa ait genel hususlar
- Öğrenci seçimine ilişkin hususlar
- Öğretmen atamalarına ilişkin hususlar
- Öğrenci/öğretmen sorunları
- İşleyişe ilişkin sorunlar ve yasal düzenlemeler
- BİLSEM'lerin daha etkili olabilmesi için öneriler.

Yönetici görüşleri:

Yöneticilerin görev yapmakta oldukları BİLSEM'lerin fiziksel ortamı ile ilgili görüşleri incelendiğinde genel olarak fiziksel ortamlarla ilgili sorunlara değinildiği dikkat çekmektedir. Bu sorunların başında BİLSEM'lerin bağımsız bir binaya sahip olmaması nedeniyle yaşanan zorluklar gelmektedir. Bağımsız binaya sahip olmayan BİLSEM'lerin genellikle başka bir kurumun binalarından yer açılarak oluşturulduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak da bu tip BİLSEM'lerde sınıf, laboratuvar ya da öğretmenler odası gibi sosyal ortamların eksikliği nedeniyle sorunlar yaşandığı belirtilmektedir.

Bağımsız binaya sahip olan BİLSEM'lerde de fiziksel ortam ile ilgili sorunlara değinilmiştir. Bu konuya ilişkin yöneticilerin görüşleri incelendiğinde, farklı amaçlar için yapılmış binaların sonradan BİLSEM'lere dönüştürüldüğü, bu nedenle tahsis edilen binaların BİLSEM'lerin amaç ve işleyişine hizmet edemediği görüşünün ağırlık kazandığı görülmektedir. Bu soruna MEB İç Denetim Birimi Başkanlığı tarafından hazırlanan Bilim ve Sanat Merkezleri Süreci (Üstün Yetenekli Bireylerin Eğitimi) İç Denetim Raporunda da değinilmiştir. Raporda BİLSEM binalarının % 90'ının üstün yetenekli bireylerin eğitimine uygun olarak tasarlanmadığı vurgulanmıştır (MEB, 2010).

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde yöneticilerin görev yaptıkları BİLSEM'lerin donanımı ile ilgili görüşleri de değerlendirilmiştir. Görüşme kayıtları incelendiğinde bazı yöneticilerin maddi kaynak eksikliğine bağlı olarak ders ya da laboratuvar için gereken materyalleri almakta zorlandıkları görülmektedir. Ayrıca yöneticiler fiziksel ortamla ilgili yaşanan sorunları maddi kaynak eksikliğine bağlamaktadırlar. Bilim ve Sanat Merkezleri İç Denetim Raporunda (MEB, 2010) 2009 yılı bütçesinde özel eğitime ayrılan bütçenin binde 999'unun alt zeka grupları için kullanıldığı, üst zeka gruplarına ayrılan bütçenin binde 1 oranında olduğu belirtilmiştir.

BİLSEM'lerde görev yapan öğretmenlerin seçimi ile ilgili görüşleri alınan yöneticilerin hemen hepsi, öğretmen seçimi ve görevlendirmelerdeki sorunlara dikkat çekmektedir. "Görev yapmakta olan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun görevlendirme ile bu kurumlarda çalışıyor olması" yöneticiler tarafından ifade edilen sorunların başında gelmektedir. Bu durumun "öğretmenlerin kuruma tam olarak uyum sağlayamaması" ya da "bu kurumların misyonuna uygun derslerin yürütülebilmesi" gibi yeni sorunlara neden olduğu belirtilmektedir. Belirtilen bu sorunların aşılabilmesi için görevlendirme ile öğretmen alımına son verilmesi ve öğretmen seçiminde belirli kriterlerin mutlaka aranması gerektiği vurgulanmaktadır. "Üstün yetenekli öğrenci ve bireyler hakkında eğitim almış olmak", "alanında yüksek lisans/doktora yapmış olmak", "proje hazırlama ve yönetme konusunda eğitimi olmak" gibi kriterlerin mutlaka göz önünde bulundurulması gerektiği vurgulanmıştır.

Yöneticilere BİLSEM'lere gelen öğrencilerin seçimi ve öğrencilerin BİLSEM'lerde almış oldukları eğitim sürecinde yaşadıkları sorunlar hakkında da görüşleri sorulmuştur. Görüşme kayıtlarına göre yöneticilerin çoğunluğu BİLSEM'lere öğrenci seçimi sürecini başarılı bulmaktadır. Ancak yöneticiler örgün eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin BİLSEM'ler ve üstün yetenekli öğrenciler hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıklarını; bu nedenle tanılama için sağlıklı önerilerde bulunamadıklarını ifade etmektedirler.

Yöneticiler tanılama sürecinden sonra BİLSEM'e yönlendirilen öğrencilerin genel olarak BİLSEM'lerdeki işleyişten kaynaklanan sorunlar yaşadıklarını ifade etmektedirler. Örneğin, BİLSEM'e devam eden öğrencilerin genellikle okul saatleri dışında bu kurumlarda bulunmaları nedeniyle ulaşım sorunu yaşadıkları ve bu durumun devamsızlığa yol açtığı belirtilmektedir. Ayrıca hafta içi örgün eğitim sonrası bu kurumlara devam eden öğrencilerde yorgunluk nedeniyle ortaya çıkan isteksizliğin, verimsizliğe sebep olduğu belirtilmektedir. Öğretmen atama ve seçiminde yapılan yanlışların da verimsizliğe ve isteksizliğe sebep olduğuna dikkat çekilmektedir. Tanılama sonrası büyük bir istek ve motivasyonla BİLSEM'lere gelen öğrencilerin bekledikleri öğrenme/araştırma ortamıyla karşılaşamamış olmalarının yarattığı hayal kırıklığının da başarı ve verimi düşürdüğü ifade edilmektedir.

BİLSEM'lerde görev yapmakta olan yöneticilerin yasal düzenlemeler ile ilgili görüşleri incelendiğinde yöneticilerin çoğunluğunun "mevcut yönergenin yetersiz kaldığı" görüşüne sahip oldukları görülmektedir. Mevcut yönergenin işleyiş, öğretmenlerin kuruma devam durumu, öğretim programları ve yönetici/öğretmenlerin özlük haklarını yeniden düzenleyecek şekilde revize edilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Araştırmada BİLSEM'lerin daha iyi işleyebilmesi için yöneticilerin önerileri de alınmıştır. İşleyişte yaşanan sorunların giderilmesine yönelik öneriler incelendiğinde bu kurumların bağımsız kurumlar haline getirilmesi ve geçmişte "Enderun" sisteminde olduğu gibi öğrencilerin sadece bu merkezlere devam etmesi görüşünün yöneticilerin önerilerinin başında geldiği görülmektedir. Bu şekildeki bir işleyişin mevcut sorunların aşılmasını sağlayacağı (öğretmen atamaları ve seçimi, öğrencilerin merkeze devamı, yaşanan maddi ve fiziki sorunları gibi) ifade edilmektedir. Bazı yöneticiler de merkeze gelen öğrencilerin daha sağlıklı seçilebilmesi için öğrenci tanılamada kullanılan testlerin güncellenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

BİLSEM'lerin proje tabanlı bir eğitim ile amacına uygun hizmet verebilmesi için yöneticilerin büyük bir kısmı, BİLSEM'lerde üniversitelerle paralel kadroların oluşturulması önerisinde bulunmuşlardır. Bu şekildeki yapılanma ile örneğin bir akademisyenin BİLSEM'de yönetici olarak görev yapmasına imkân sağlanması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca işleyişteki problemlerden biri de velilerin BİLSEM'lerin misyonu ve üstün yetenekli bireyler hakkında bilgi sahibi olmamaları olarak ifade edilmektedir. Bu sorunun çözümü için veli bilgilendirme seminerlerinin verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca sıklıkla dile getirilen bir sorun da ortaöğretim kurumlarına devam eden öğrencilerin BİLSEM'lere sınav sistemi nedeniyle devam etmemeleridir. Bu sorunun çözümüne yönelik olarak farklı öneriler sunulmaktadır. Öncelikle BİLSEM'lere devam eden öğrencilerin diğer öğrencilerden farklı bir uygulamaya tabi tutulması gerektiği ifade edilmektedir. "Bu öğrencilerin sınava girmemeleri" ya da "sınavlarda ek puan verilmesi" bu uygulamalara örnek olarak verilmektedir. Ayrıca mevcut işleyişten farklı olarak üstün yetenekli olarak tanılaması yapılan öğrencilerin sadece BİLSEM'lere devam etmeleri ve bu bağlamda üniversiteler ile işbirliği de yapılarak bu merkezlerin yeniden yapılandırılmaları da işleyişte yaşanan sorunların çözümü için ortaya konan öneriler arasındadır.

Öğretmen Görüşleri:

Araştırma kapsamında BİLSEM'lerde görev yapmakta olan öğretmenlerin de yukarıda belirtilen konu başlıkları hakkında görüşleri alınmıştır. Öğretmenlerin görev yaptıkları BİLSEM'in fiziki ortamı ve donanımı ile ilgili olarak yöneticilerle benzer görüşlere sahip olduğu tespit edilmiştir. Buna göre belirtilen sorunların başında bağımsız binaya sahip olmamaları nedeniyle yaşanan zorluklar gelmektedir. Yaşanan zorlukların öğretmenlerin branşları dikkate alınarak değerlendirilmesi yapıldığında; genellikle temel bilimler ile sanat dallarına ilişkin yaşanan zorlukların farklılaştığı görülmektedir. Fiziksel şartların birebir ya da küçük grup uygulamaları yapan sanat dalları için daha uygun olduğu görülürken, diğer bilim dallarında laboratuvar ya da materyal eksikliği nedeniyle sorunlar yaşandığı görülmektedir.

Öğretmen seçimi ve atamaları ile ilgili görüşler incelendiğinde ise, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun görevlendirmeli olarak bu kurumda görev yaptıkları görülmektedir. Bu durum görevlendirme ile BİLSEM'lerde görev yapan öğretmenlerin bu kurumların işleyişi ve üstün

yetenekli öğrenciler ile ilgili yeterince bilgi sahibi olmamalarına sebep olmaktadır. Görevlendirme ile bu kurumlarda çalışan öğretmenler bu sebeple kendilerini yetersiz hissettiklerini ifade etmektedirler. Bu sorunun aşılabilmesi için bu kurumlardaki öğretmen açığının hızla kapatılması ve bu kurumlara kalıcı kadrolu öğretmenlerin belirli kriterlere dikkat edilerek atanması gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca belirli branşlarda öğretmen atamaları yapılırken öğretmenlerin alt dallarına ya da ana sanat dallarına da (örneğin müzik öğretmenliği) dikkat edilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Öğretmenlerin görev yaptıkları kurumda yaşadıkları sorunlarla ilgili görüşleri incelendiğinde, sıklıkla dile getirilen sorunların başında yasal yetersizlikler nedeniyle özlük haklarındaki belirsizlik ve çalışma saatlerinin düzensizliği dikkat çekmektedir. Mevcut yönergenin bu bağlamda yeniden gözden geçirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Araştırma kapsamında öğretmenlerin örgün eğitim kurumlarından farklı olarak BİLSEM’lerdeki eğitim sürecinde takip edilen belirli bir öğretim programının olmaması konusundaki görüşleri de incelenmiştir. Buna göre bazı öğretmenler standart bir öğretim programının olmamasını esneklik sağlaması bakımından bir avantaj olarak görürken, bazı öğretmenler ise bu durumu belirsizlik yarattığı gerekçesi ile bir dezavantaj olarak görmektedirler.

Öğretmenlerin işleyişe ilişkin belirttiği bir diğer sorun da öğrencilerin okul saatleri dışında bu merkezlere gelmelerinin yarattığı devamsızlıktır. Yöneticilerle benzer olarak, öğretmenlere göre bu sorunun temelinde yorgunluk, ulaşım sıkıntıları ve sınav kaygısı yatmaktadır. Bu sorunun çözümü için de öğretmenler “üstün yetenekli öğrencilerin sürekli devam ettiği bağımsız kurumlar” halinde yeniden yapılandırılması önerisini getirmektedirler. Bu şekilde yapılandırılmış BİLSEM’lerin işleyişine ilişkin düzenlemelerle birlikte öğrencilerin sınav kaygısından uzak bir şekilde bu merkezlere devam etmesini sağlayacağı ifade edilmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerde yöneticilerle benzer şekilde öğrenci tanılamada kullanılan testlerin ve tanılama sisteminin güncellenmesi gerektiğini düşünmektedirler. Okullarda görev yapan öğretmenlerin tanılama için yaptıkları önerilerin daha sağlıklı olabilmesi için örgün eğitim kurumlarındaki öğretmenlere de üstün yetenekli öğrenciler konusunda bilgi verilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca gerek toplum gerekse veli bazında BİLSEM’lerin işleyiş ve misyonunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacak faaliyetler yapılması gerektiği belirtilmektedir. Bu durum nedeniyle öğretmenler özellikle sanat alanında üstün yetenekli olduğu belirlenmiş öğrencilerle daha fazla sorun yaşadıklarını ifade etmektedirler. Örneğin velilerin çocuklarının herhangi bir sanat alanında üstün yetenekli çıkması durumunda, gerek sınav kaygısı gerekse BİLSEM’lerin misyonu konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları nedeniyle BİLSEM’e devam etmesini istememeleri dikkat çekicidir. Aynı zamanda tanılama sürecine tabii tutulan öğrenci sayıları dikkate alındığında pek çok üstün yetenekli çocuğun bu süreçte yer almadığı ve keşfedilemediği söylenebilir (MEB, 2010).

SONUÇ VE TARTIŞMA

BİLSEM’lerde görev yapmakta olan 15 yönetici ve 60 öğretmenin katılımı ile gerçekleştirilen araştırmadan elde edilen veriler, yönetici ve öğretmenlerin BİLSEM’lere öğrenci seçiminde kullanılan testleri yetersiz bulduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte BİLSEM’lerin kamuoyunda ve öğrenci velileri bazında yeterince duyurulmadığı düşüncesi dikkati çekmektedir. Katılımcı yönetici ve öğretmenler, velilerin merkezlerin görev ve sorumlulukları hakkında yeterince bilgi sahibi olunmaması nedeniyle işleyişe yansıyan sorunlara dikkat çekmektedirler. Yapılan yüz yüze görüşmelerde veli kaynaklı sorunlar incelendiğinde “veli beklentilerinin merkezlerin görev tanımıyla örtüşmemesi” nedeniyle yaşanan sorunlar dikkat çekicidir.

BİLSEM’lerin fiziki ortam ve donanımlarıyla ilgili elde edilen veriler incelendiğinde, yönetici ve öğretmenlerin çoğunluğunun görev yapmakta oldukları merkezi fiziksel ve donanım açısından yetersiz buldukları görülmektedir. Fiziksel ortamın yetersizliğine ilişkin görüşmelerden elde edilen veriler incelendiğinde, birçok merkez için temel problemin “bağımsız” bir binaya sahip olunmaması ya da “sonradan BİLSEM’e dönüştürülen” binaların

ihtiyaca cevap verememesi olduğu tespit edilmiştir. Donanım ile ilgili veriler incelendiğinde gerek yöneticilerin gerekse öğretmenlerin BİLSEM'leri "kısmen yeterli" buldukları görülmektedir. Yetersizlik sebepleri olarak daha çok "laboratuvar araç gereçleri" ve "bilgisayar sayısı" ön plana çıkmaktadır. Özellikle proje aşamasındaki çalışmalarla ön plana çıkan BİLSEM'lerin disiplinler arası çalışmalara uygun laboratuvar, sınıf gibi ortamlarının yetersiz olması düşündürücüdür.

BİLSEM'lerde görev yapan öğretmenler ve öğretmenlerin seçimi ile ilgili katılımcıların görüşleri incelendiğinde öğretmenlerin gerek seçilme süreci dikkate alındığında, gerekse üstün yetenekli öğrencilerle ilgili aldıkları eğitim dikkate alındığında kendilerini "kısmen yeterli" gördükleri dikkat çekmektedir. Elde edilen verilere göre öğretmenlerin %72'si bu alana yönelik eğitim almışlardır. Ancak öğretmenler eğitim süresi ve alınan eğitimlerin kalitesine göre değerlendirme yaptıklarında kendilerini yeterli görmemektedirler. Bu nedenle daha uzun süreli ve ihtiyaca yönelik olarak düzenlenen eğitim süreçlerine ihtiyaç duyduklarını belirtmektedirler. Gökdere ve Çepni (2004) tarafından BİLSEM öğretmenleriyle yapılan benzer bir çalışmada da öğretmenler en çok, dünyada üstün yeteneklilerin eğitim modelleri, proje tabanlı öğrenme yaklaşımı, üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi ile ilgili internet siteleri ve süreli yayınlara ulaşım, öğretim teorileri, araştırmacı öğretmen modeli, laboratuvar yaklaşımları, modern öğretim teorileri, Bloom Taksonomisi ve formal dönem özellikleri konularında hizmet içi eğitim seminerine ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Ortalamanın üzerinde bir yetenek, yaratıcı düşünme ve sorumluluk bilincinin bileşkesi olarak tanımlanan üstün yetenekli bireylerin eğitiminin normal bir eğitim süreci ile gerçekleştirilemeyeceği açıktır (Renzulli ve Reis, 1985). Üstün yetenekli bireylerin etkili bir biçimde yetiştirilebilmesi, bireyin yeteneklerinin tanınarak, sistemli ve programlı bir şekilde geliştirilmesiyle mümkündür (Gökdere, 2004). Bu noktadan hareketle, üstün yetenekli bireylerin eğitiminin istenilen düzeyde gerçekleştirilebilmesi için bu merkezlerde görev yapan öğretmenlerin seçimine ve süreç içerisindeki profesyonel gelişimlerine yeterli önemin verilmesi gereği açıktır. Üstün yetenekli bireylerin eğitiminde öğretmenin rolüyle ilgili olarak Gross (2005) üstün yetenekli bir çocuğa verilebilecek en büyük hediye, onların yeteneğinin farkında olan, gelişmesi için keyifle çalışan ve korkutmaktan ziyade sevindiren bir öğretmen olduğunu belirtmiştir.

Öğretmen ve yöneticilerin çoğunluğu öğrencilerin BİLSEM'lere yönlendirilmesinde önemli bir araç olan "gözlem" formlarının ve bu gözlemleri yapan ilk öğretmenler olan sınıf öğretmenlerinin yetersiz olduğunu düşünmektedirler. Konuya ilişkin öğretmenlerle yapılan görüşmelerde, tanılama için gelen öğrencilerin sayısının oldukça fazla olması nedeniyle tanılamada zorluk yaşandığı, bazen de yanlış tanılama yapıldığı için işleyişte zorluklar yaşandığı belirtilmiştir. Bununla birlikte tanılama sürecinde kullanılan testlerin güncellenmesi gerektiği de yaygın bir görüş olarak dikkati çekmektedir. Bu sonuç öğrencilerin tanılanma ve yönlendirilme aşamasında sınıf öğretmenlerine çok iş düştüğünü göstermektedir. Fakat Gökdere ve Ayvacı (2004) tarafından sınıf öğretmenlerinin üstün yeteneklilik kavramı hakkındaki bilgi düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada, sınıf öğretmenlerinin bu konuda eksik oldukları, üstün yetenekli öğrencilerin sahip oldukları özellikler ile ilgili yeterli bilgi seviyesine sahip olmadıkları belirlenmiştir. Bu mevcut bilgi ile öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencileri fark edip özel eğitim kurumlarına yönlendirmeleri mümkün görülmemektedir.

İşleyişte karşılaşılan sorunlardan biri de, öğrencilerin devam/devamsızlık sorunudur. Gerek ankete verilen cevaplar, gerekse yüz yüze yapılan yarı-yapılandırılmış görüşme verileri incelendiğinde bu sorunun çözümüne yönelik özendirici/caydırıcı önlemler alınması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

BİLSEM'lerin işleyişinde yaşanan bir diğer sorun da, mevcut yönergenin BİLSEM'lerdeki mevcut işleyişi yönlendirmede yetersiz kalması ve yönergedeki eksiklikler nedeniyle aksamalara neden olmasıdır. Örneğin mevcut yönergenin yönetici/öğretmen özlük haklarını net olarak ortaya koyamaması nedeniyle öğretmen ve yöneticilerin çalışma koşul ve saatlerinde sorunlar yaşandığı belirtilmektedir. Buna bağlı olarak tüm merkezlerde standardizasyondan uzak farklı uygulamalar ortaya çıkmaktadır.

Renzulli (1997) ve Abraham (1982) yapmış oldukları çalışmalarında üstün yetenekli bireylerin eğitimlerinin etkili bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için bu bireylere sağlanacak öğrenme ortamlarının, programın ve öğretmenlerin normal öğrencilerden farklı ve daha üst seviyede becerilere hitap edecek şekilde yapılandırılması gerektiğini ortaya koymuşlardır (Gökdere, Bacanak ve Çepni, 2004). Bu noktadan hareketle üstün yetenekli bireylerin yeteneklerini en üst düzeyde destekleyerek geliştirecek, onların sosyal ve duygusal ihtiyaçlarına da cevap verecek bir eğitim sürecinin ivedilikle hazırlanarak, uygulanması gerekmektedir. Bu gereklik MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Üstün Yetenekli Bireyler Strateji ve Uygulama Planı 2013-2017'de de yer almıştır (MEB, 2013). Bu noktadan hareketle bu araştırmadan elde edilen veriler ışığında mevcut sorunlar tespit edilmiş ve yukarıda özetlenmiştir. Bu sorunların çözümüne yönelik gerek yönetici ve öğretmenlerle yapılan yarı-yapılandırılmış görüşme verileri gerekse ilgili literatürler ışığında aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur.

ÖNERİLER

Fiziksel ortam ve donanım açısından öneriler:

BİLSEM'lerle ilgili tespit edilen sorunların başında fiziksel ortam ve donanım eksiklikleri gelmektedir. Bu sorunların çözümü için öncelikle tüm BİLSEM'lerin tanımlanan misyon ve vizyonu doğrultusunda yapılandırılmış, bağımsız binalara sahip olmalarının sağlanması gerekmektedir. Üstün yetenekli öğrencilerin gerek destek eğitimi gerekse proje aşamasında disiplinlerarası bir anlayışla eğitim almaları gerekmektedir. Bunun sağlanabilmesi için disiplinlerarası çalışmaya uygun sınıf/laboratuvar düzeninin oluşturulması gerekmektedir. Donanım eksiklerinin ivedilikle giderilmesi ve sürekliliğin sağlanabilmesi için gerekli bütçe artırımlarının yapılması gerekmektedir.

Öğretmen-öğrenci seçimi/karşılaşılan sorunlar açısından öneriler:

Üstün yetenekli öğrencilerin temel nitelikleri ile eğitim sistemimiz ve toplumumuzun geleceği açısından BİLSEM'lerin misyonu düşünüldüğünde, bu kurumlarda görev yapacak yönetici ve öğretmenlerin belirlenecek kriterlere göre seçilmiş olması oldukça önemlidir. Ancak, bu araştırma projesi kapsamında elde edilen veriler incelendiğinde bu kurumlarda görev yapan öğretmenlerin büyük bir kısmının "görevlendirmeli" olarak bu kurumlarda görev yaptığı görülmektedir. Bu durumun yukarıda özetlenen sorunlara yol açmaması için "görevlendirme" ile öğretmen alımı yerine belirlenen kriterler doğrultusunda bu kurumlara öğretmen atamalarının yapılması gerekmektedir. Üstün yetenekli öğrencilerin, sahip olduğu beceriler, sosyal ve duygusal ihtiyaçları dikkate alındığında bu kurumlarda görev yapacak öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilere yönelik eğitim almış olması bir zorunluluktur. Üniversitelerin Üstün Zekalılar eğitimi Anabilim dalarından mezun bireylerin BİLSEM'lerde görev alması bu kurumların misyonunu yerine getirmesi açısından önemlidir (MEB, 2010). Bunun yanı sıra BİLSEM'ler araştırma-sorgulama becerileri ve üst düzey düşünme becerileri odaklı süreçlerle eğitim vermektir. Bu nedenle bu kurumlarda görev yapmakta olan öğretmenlerin bu beceriler odaklı öğretim yöntem ve stratejilerine hâkim olması gerekmektedir. Ayrıca, bu kurumlarda görev yapan öğretmenlerin süreç içerisindeki mesleki gelişimlerinin sağlanabilmesi için de profesyonel gelişim programlarına daha fazla önem verilmelidir. Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenecek Hizmet İçi Eğitim Programları ile ihtiyaca yönelik uzun soluklu seminerler düzenli olarak verilmelidir. Öğretmenler ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler, düzenlenen hizmet içi eğitim seminerlerinin süre, konu ve nitelik bakımından bazen ihtiyaca cevap vermediği belirtilmektedir. Bu nedenle düzenli olarak öğretmenlerden dönütler alınarak, hizmet içi eğitim seminerlerinin içeriği ve süresi konusunda düzenlemeler yapılmalıdır.

Araştırma kapsamında elde edilen veriler, gerek yöneticiler gerekse öğretmenlerin öğrenci seçimi konusunda sorunlar yaşadığını ortaya koymaktadır. Öğrencilerin bu kurumlara yönlendirilmesi ve tanınması sürecinde yaşanan sorunlar incelendiğinde, sınıf ve rehberlik öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrenciler konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları nedeniyle doğru öneri yapamamaları dikkat çekmektedir. Bu sorunun aşılabilmesi için sınıf ve

rehber öğretmenlerinin konuya ilişkin bilgilendirme/bilinçlendirme çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Bununla birlikte öğretmenlerin büyük bir kısmı, tanılama sürecinin başarılı olduğunu düşünmektedir. Ancak tanılamada kullanılan testlerin çok uzun yıllardır kullanılan testler olması nedeniyle günümüz ihtiyaçları ve ilgili literatür ışığında güncellenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Mevcut yönerge ve işleyişte karşılaşılan sorunlar açısından öneriler:

Araştırma kapsamında yönetici ve öğretmenlerden elde edilen veriler ışığında, işleyişten kaynaklanan temel sorun olarak "mevcut yönergenin yetersizliği" tespit edilmiştir. Kurumun işleyişinde karşılaşılan sorunlar irdelendiğinde mevcut yönergenin bu sorunların çözümüne yönelik olarak "kurumun işleyişi, öğretmenlerin kuruma devam durumları ve yönetici/öğretmen özlük hakları" hususlarını yeniden düzenleyecek şekilde revize edilmesi gerekmektedir.

İşleyişte karşılaşılan en önemli sorunlardan biri de, kurumların mevcut işleyişi nedeniyle "öğrenci devamsızlık" sorunudur. Bu sorunun temel sebebi, öğrencilerin normal olarak devam ettikleri örgün eğitim kurumları dışında bu kurumlara gelmek zorunda olmalarıdır. Bu nedenle genellikle öğrenciler yorgunluk, ulaşım vb. sorunlarla zamanla motivasyonlarını kaybetmekte ve devamsızlık yapmaktadırlar. Bu sorunun aşılabilmesi için BİLSEM'lerin üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi için bağımsız kurumlar haline getirilmesi gerektiği düşüncesi ağırlık kazanmaktadır. Böylelikle bu kurumlar üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi için yegâne kurumlar olarak hizmet verebilecektir. Bu şekildeki yapılanma ile üstün yetenekli öğrencilerin ihtiyaç duyduğu öğrenme ortamının daha sağlıklı bir şekilde yapılandırılması sağlanabilir. Gerek dünyada, gerekse ülkemizde tanınması yapılan üstün yetenekli öğrencilerin geleceğe ilişkin taşıdıkları sorumluluk, bu bireylerin bilgilerinin de gizli tutulması gerekliliğini gündeme getirmektedir. Ancak BİLSEM'lerin mevcut yapı ve işleyişi nedeniyle bu kurumlara devam eden öğrencilerin bilgileri gizli tutulamamaktadır. BİLSEM'lerin üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde yegâne sorumlu ve bağımsız eğitim kurumları haline getirilmesi bu bireylerin "gizlilik" esasına göre eğitim almalarını da kolaylaştıracaktır.

Üstün yetenekli öğrencilerin sahip olduğu beceriler ve BİLSEM'lerin kuruluş amaçları dikkate alındığında bu merkezlerde disiplinler arası bir yaklaşımla, proje tabanlı öğrenme ortamları hazırlanarak üstün yetenekli öğrencilerin araştırma-sorgulama ile tartışma ve ürün ortaya koyma becerilerinin desteklenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Proje kapsamında elde edilen veriler öğretmenlerin bu tip öğrenme ortamlarını hazırlamada ve özellikle proje tasarlama-uygulama sürecinde zorluk yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Bu sorunların aşılabilmesi için bu kurumlarla akademisyen/üniversite işbirliğini mümkün kılacak mevzuat değişikliğine gidilmesi gerekmektedir. Bu değişikliklerle BİLSEM'lerde üniversitelerle paralel kadrolar oluşturulabilmesinin önü açılmalıdır. Böylelikle daha etkin bir BİLSEM-üniversite işbirliği sağlanabilecektir.

İşleyişte yaşanan bir diğer sorun da BİLSEM'lerin görev ve sorumlulukları konusunda velilerin yeterince bilgi sahibi olmamalarıdır. Bu durum sınav kaygısı yaşayan velilerin, merkezde yürütülen proje faaliyetlerini olumsuz değerlendirmesi ile sonuçlanabilmektedir. Bu sorunun üstesinden gelinebilmesi için gerek veli/öğrenci seviyesinde gerekse toplumsal boyutta bilgilendirme ve bilinçlendirme programlarına ağırlık verilmelidir.

Üstün yetenekli bireylerin gelecekte üstlenecekleri roller düşünüldüğünde Bilim ve Sanat merkezlerinin önemi göz ardı edilemez. BİLSEM'lerde karşılaşılan sorunların çözülmesi, bu merkezlerin amacına uygun olarak yeterli fiziksel şartlara ve donanıma sahip olması çok önemlidir. Üstün yetenekli bireylerin doğru yönlendirilmeleri ve yeteneklerinin geliştirilmesi için uygun öğrenme ve araştırma ortamlarının hazırlanması bir zorunluluktur.

KAYNAKLAR

Abraham., G. C. (1982). Gifted education: the recruitment/selection process of teachers for gifted elementary programs and the perceptions of teachers and principals. Unpublished doctoral thesis. University of Southern California

- Fiedler, E.D., Lange, R. & Wibebrunner, S. (2002). Guest editors' comments on in search of reality: Unraveling the myths about tracking, ability grouping, and the gifted, *Roeper Review*, 24:3, 108-108.
- Gökdere, M., & Ayvaci, H. Ş. (2004). Sınıf öğretmenlerinin üstün yetenekli çocuklar ve özellikleri ile ilgili bilgi seviyelerinin belirlenmesi, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 17-26
- Gökdere, M., & Çepni, S. (2004). Üstün yetenekli öğrencilerin fen öğretmenlerinin hizmet içi ihtiyaçlarının değerlendirilmesine yönelik bir çalışma; Bilim sanat merkezi örnekleme, GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 24, Sayı 2, 1-14.
- Gökdere, M., (2004). Üstün yetenekli çocukların fen bilimleri öğretmenlerinin eğitimine yönelik bir model geliştirme çalışması, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Doktora Tezi.
- Gökdere, M., Bacanak, A. & Çepni, S. (2004). Eğitim teknolojilerinin üstün yetenekli öğrencilerin fen eğitiminde kullanımı üzerine bir çalışma: Bilim sanat merkezleri örnekleme, *TOJET*, 3(2), 149-157.
- Gross, M. U. M. (2005). *Exceptionally Gifted Children*. London and New York: Routledge Falmer.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- MEB. (2007). Millî Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, 15.01.2010 tarihinde "<http://orgm.meb.gov.tr/>" adresinden alınmıştır.
- MEB. (2010). T.C. Millî Eğitim Bakanlığı İç Denetim Birimi Başkanlığı, Bilim ve Sanat Merkezleri Süreci (Üstün Yetenekli Bireylerin Eğitimi) İç Denetim Raporu, 2010/14, Ankara.
- MEB. (2013). T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Üstün Yetenekli Bireyler Strateji ve Uygulama Planı 2013-2017, Ankara.
- Renzulli, J. S. (1997). *The enrichment triad model: A guide for developing defensible programs for gifted*. Mansfield Centers CT: Creative Learning press.
- Renzulli, J. S. (1999). Reflections, perceptions, and future directions. *Journal for the Education of the Gifted*. 23(1), 125-146.
- Renzulli, J.S., & Reis, S. M., (1985). *The schoolwide enrichment model: A comprehensive plan for educational excellence*. Mansfield Center, CT: Creative Learning Pres.
- Tebliğler Dergisi. (2001). Bilim Sanat Merkezleri Yönergesi, Sayı: 2530, Cilt: 64.